

Elektronikus szakdolgozatok és disszertációk. A használói viselkedés területi különbségei

Az elektronikus leadandó szakdolgozatok és disszertációk többsége egyre inkább hozzáférhetővé válik különféle nemzeti, konzorciális vagy intézményi repozitóriumokban, jellemzően bizonyos korlátozási időn túl térítésmentesen.

A cikk egy egyetem, az *Auburn University* szakdolgozatainak nyílt hozzáférésű rendszerét elemelve arra keresi a választ, hogy különböző felhasználók hogyan találják meg az egyetem adatbázisát, valamint, hogy a különböző helyekről hozzáférő látogatók adatbázis-használatában mutatkoznak-e eltérések. A kérdések megválaszolása előtt az open access tudományos repozitóriumok típusait a legfrissebb szakirodalom alapján mutatja be az írás. A szerző kutatási eredményeit a szakirodalommal összevetve bontja ki. Az intézményi repozitóriumokkal foglalkozó kutatások ismertetése mellett a legújabb szakdolgozati és disszertációs adatbázisokat elemző, valamint a kifejezetten szakdolgozati és disszertációs adatbázisokban kereső végfelhasználókkal foglalkozó publikációkat is röviden áttekinti.

Az auburni egyetem egyetemi könyvtára gondozásában 2005 óta teszi DSpace szoftverrel elektronikus úton szabadon hozzáférhetővé szakdolgozatait és disszertációit. A diákok saját maguk végzik el munkáik feltöltését, így az adatbázis 2013 augusztusában 3467 értekezést tartalmazott.

A gyűjtemény megjelenik a nagyobb keresésszolgáltatók mellett a WorldCat, valamint a nemzetközi elektronikus szakdolgozatokat és disszertációkat indexelő listák (*Networked Digital Library of Theses and Dissertations* vagy az *Open Access Theses and Dissertations*) találatai között, de emellett az egyetem saját weblapjairól is megtalálható többféle módon.

A kutatás kiinduló adategyüttese az auburni egyetem könyvtárának 2009 márciusa óta Google

Analytics szolgáltatás segítségével készülő használói statisztikája a disszertációs adatbázis látogatóiról. Az elemzett adatok egy éves periódusból (2012. január 13. – 2013. január 12.) származnak, rendezési elvük a felhasználók hozzáférési helye, és az adatbázis forrása (ezek azok a weboldalak, melyek az adatbázishoz irányítják a használókat). Így a használók a hely alapján négy csoportba sorolhatók: az Auburnben és vonzaskörzetében élő helyiek, az Alabama-állambeliek, az Egyesült Államok többi polgára, valamint a világ más tájairól jelentkező igénybevevők; az adatbázisra hivatkozó oldalak alapján pedig öt kategória különböztethető meg: az adatbázist direkt módon, közvetlenül a webcím begépelésével vagy könyvjelzőre kattintással felkeresők, az egyetem weboldalairól érkezők, tudományos adatbázisok ugrópontjainak használói, keresőmotorok linkjei által navigáltak, valamint a közösségi média valamely platformjáról érkezők.

A szerző további változókat is bevezet a használói csoport minél finomabb elemzésére: az adatbázis aloldalának típusát (az URL alapján: honlap, navigációs oldal, bibliográfiai információt tartalmazó oldal, a PDF-et tartalmazó oldal, a feltöltést biztosító oldal), a belépési oldalt (az az aloldal az előbbi típusok közül, ahova először megérkezik a használó), valamint az egyes használói csoportok által átlagosan megtekintett aloldalak számát mind külön regisztrálja.

A legtöbb helyi felhasználó a repozitórium felületére az Auburn University weboldalairól érkezett. Ez a csoport általában a gyűjtemény honlapjáról indult és belső navigációs oldalakat használt, hogy megtalálja a szükséges információkat, ők egy látogatás alkalmával több oldalt böngésztek végig. A dolgozatok feltöltésére szolgáló oldal látogatottsága azt mutatta, hogy a legtöbben helyiek éltek ezzel a lehetőséggel is.

Az államon kívüli felhasználók zöme keresőmotorok segítségével talált rá a repozitóriumra, de ők voltak azok is, akik leginkább közvetlen címbeírással vagy könyvjelzővel, vagy tudományos adatbázisok linkjeire kattintva kerültek a gyűjtemény oldalára. Ez a csoport általában közvetlenül az egyes dolgozatok bibliográfiai információs oldalára érkezett meg, a belső navigációs oldalakat ritkábban is keresték fel, mint a helyi hozzáférők, így kevesebb oldalt is tekintettek meg egy használat alatt, mint a helyiek.

Az Alabama-államibeli, de nem közvetlenül helyi igénybevevők gyűjteményhasználati szokásai a két fentebbi csoport közt képeznek átmenetet.

Az egyéb szakdolgozatokat és disszertációkat tároló adatbázisok köréből a szerző egyedül az észak-texasi egyetem gyűjteményével találja összehasonlíthatónak vizsgált adatbázisát. Szignifikáns eltérés a helyi felhasználók számában és az egyetemi weblapok látogatottságában mutatkozik meg az auburni adatbázis javára; minderre magyarázatul az szolgál, hogy az auburni egyetem diákjai saját maguk töltik fel munkáikat az adatbázisba, míg az észak-texasi egyetemen az egyetemi könyvtár végzi el e feladatot.

/COATES, Mildred: Electronic thesis and dissertations. Differences in behavior for local and non-local users. = Library Hi Tech, 32. köt. 2. sz. 2014. p. 285–299./

(Bella Katalin)